

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯМ У КОНТЕКСТІ ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 Р.

RESTRICTION ON OWNERSHIP RIGHT AND CONTROL OVER ITS EXERCISE WITHIN THE CONTEXT OF THE FIRST PROTOCOL TO THE 1950 CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS

Майкут Х.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ

Статтю присвячено дослідженню питань, пов'язаних з обмеженням права власності та контролю за користуванням майном, як однієї з форм втручання у власність фізичних та юридичних осіб із боку держави, у світлі ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Оскільки норми вказаної Конвенції, а також Першого протоколу до неї є децю абстрактними та містять значну кількість оціночних понять, тому з'ясування їх змісту та їх практична реалізація відбуваються через тлумачення, яке дає в своїх рішеннях Європейський суд з прав людини.

Встановлено, що під контролем за використанням власності необхідно розуміти усі заходи, які можуть будь-яким способом частково вплинути на зміст права власності.

З аналізу норми ст. 1 Першого протоколу випливає висновок про існування двох видів контролю за використанням майна: контроль за використанням майна відповідно до суспільних (загальних) інтересів; контроль за використанням майна для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів. Кожен із зазначених видів контролю використовується державою лише тимчасово, тобто для досягнення певного проміжного результату та відповідно до вимог правомірності втручання.

З'ясовано, що для визначення правомірності реалізації повноважень держави щодо встановлення контролю за використанням права власності відповідно до ст. 1 Першого протоколу Європейський суд з прав людини досліджує важливі питання, а саме: чи переслідує держава, яка встановлює контроль, законну мету забезпечення суспільних (загальних) інтересів; чи є функціонування законодавства, яке приймається державою відповідно до ст. 1 Першого протоколу, і здійснюваний за його допомогою контроль пропорційний переслідуваній меті.

Враховуючи положення ст. 1 Першого протоколу, а також, аналізуючи практику Європейського суду з прав людини, можна стверджувати про надання державам широкій свободі щодо визначення того, що є суспільним (загальним) інтересом. Як правило, вважається достатнім, що держава буде обґрунтовувати втручання у право власності наявністю позитивного економічного ефекту.

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, принцип непорушності права власності, контроль за використанням майна, суспільні (загальні) інтереси.

This article explores issues related to the restriction of ownership right and control over the use of property as a form of intervention into the ownership of individuals and legal entities by the state with reference to Article 1 of the First Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950. Given that the provisions of the said Convention, as well as the First Protocol thereto, are somewhat abstract and contain a considerable number of evaluative concepts, their content is identified and they are implemented in practical terms through the interpretation provided by the European Court of Human Rights gives in its rulings.

It is established that the control of the use of property shall necessarily involve all measures which may affect the scope of ownership right to any extent and in any manner.

From the analysis of the provision of Article 1 of the First Protocol, it is necessary to conclude that there exist two types of control over the use of property: control over the use of property in line with public (common) interests and control over the use of property to secure the payment of taxes or other fees or penalties. Each of these types of control is exercised by the state only temporarily, i.e. to achieve a specific intermediate result and in compliance with the modalities for the legitimacy of such intervention.

It is found that, in order to determine the legitimacy of the exercise of the state's powers to establish control over the use of ownership right in compliance with Article 1 of the First Protocol, the European Court of Human Rights assesses important matters, such as: whether the state seeking to exercise such control pursues a legitimate objective to safeguard public (common) interests; whether the operation of the law adopted by the state under Article 1 of the First Protocol and the control exercised by the state in compliance with such law proportionate to the objective pursued.

With reference to the provisions of Article 1 of the First Protocol, as well as to the analysis of the case law of the European Court of Human Rights, it is argued that states are given a sweeping freedom to determine what is in the public (common) interest. As a rule, it is deemed sufficient for the state to demonstrate a positive economic effect in order to justify such intervention into ownership right.

Key words: European Court of Human Rights, the principle of inviolability of property, control over the use of property, public (common) interest.

Постановка проблеми. Україна, визнавши норми Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція) та Протоколів до неї, а також практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) джерелом права, взяла на себе обов'язки додержання конвенційних гарантій у сфері захисту прав людини та основоположних свобод. Конвенція виступає інструментом забезпечення права власності: 1) на національному рівні – в рамках відповідних міжнародних зобов'язань держави; 2) на міжнародному рівні – як форма колективного забезпечення, що реалізується через конвенційне юрисдикційне утворення – ЄСПЛ [1, с. 22].

Власність являється фундаментом життєздатності економіки держави, а також забезпечує існування та розвиток суспільства загалом.

Положення п. 1 ст. 1 Першого протоколу, закріплюючи право фізичних та юридичних осіб на мирне володіння майном, вільне здійснення ними правомочностей власника, проголошує непорушність права власності [2].

Принцип «непорушності права власності» вважається основним принципом правового регулювання відносин власності як на національному, так і на міжнародному рівнях, в якому особлива увага належить правомірності та законності, дотримання засад «справедливої збалансованості» у випадку втручання у право власності, наявності справедливої компенсації, процесуального захисту, а також належних правових гарантій захисту такого втручання.

Водночас принцип непорушності не означає «безмежності» права власності, адже воно має певні межі й може піддаватися обмеженням та обтяженням.

Стан дослідження. Враховуючи важливість власності як для належного розвитку суспільства загалом, так і для кожної особи зокрема, питання сутності права власності, а також обмеження та контроль за її використанням у світлі ст. 1 Першого протоколу становили і залишаються предметом наукових досліджень вчених-правників, зокрема: Т.І. Фулей, Д.В. Новікова, А.М. Іваницького, Я.М. Романюка та ін.

Виклад основного матеріалу. Положення ст. 1 Першого протоколу передбачає існування двох форм втручання у власність фізичних і юридичних осіб з боку держави: позбавлення власності та контроль за користуванням майном.

Так, п. 1 ст. 1 Першого протоколу закріплює можливість позбавлення власності лише в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Норма ж щодо контролю за користуванням власністю міститься у п. 2 ст. 1 Першого протоколу: «Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які, на її думку, є необхідними для здійснення контролю за користування майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів» [2].

Отже, ст. 1 Першого протоколу містить три окремі норми. Перша норма, яка має загальний характер, проголошує принцип мирного володіння майном; друга норма стосується випадків позбавлення майна і підпорядковує його певним умовам. Третя норма визнає, що держави мають право, зокрема, контролювати використання майна [3, с. 127].

Під контролем за використанням власності Конвенція розуміє усі заходи, які можуть будь-яким способом частково вплинути на зміст права власності. Водночас при визначенні «заходів регулювання» або «заходів контролю» за користування майном головні труднощі полягають у встановленні різниці між позбавленням майна та суто регулятивним впливом на майнові відносини [4, с. 101].

Якщо будь-яке позбавлення власності є можливим не інакше як «на підставі інтересів суспільства», а також «на умовах, передбачених законом» і «загальними принципами міжнародного права», то «контроль за користуванням майном» має здійснюватися «відповідно до загальних інтересів» або «для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів».

Таким чином, ст. 1 Першого протоколу вказує на існування двох видів контролю за використанням майна:

- 1) контроль за використанням майна відповідно до загальних інтересів;
- 2) контроль за використанням майна для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.

Кожен із зазначених видів контролю використовується державою лише тимчасово, тобто з метою досягнення певного проміжного результату та відповідно до вимог правомірності втручання.

У своєму традиційному розумінні контроль за користуванням майном не передбачає передачу майна або права на таке майно, а стосується суверенних повноважень держави регулювати відносини власності. За таких умов власник зберігає свою власність, проте може обмежуватися у користуванні нею.

Водночас ЄСПЛ відокремлює «позбавлення» від «регулювання» за якісними та кількісними ознаками. До якісних можна віднести випадки, що стосуються втручання в право власності, яке відбувається в рамках кримінальних або податкових процедур, тобто тих, що прямо передбачені в другому пункті ст. 1 Першого протоколу («забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів»). Навіть у ситуації, коли втручання держави призводить до повного позбавлення власника свого майна, ЄСПЛ, скоріш за все, розглядатиме відповідний захід як

«регулювання» в тому разі, якщо він вжитий у кримінальному процесі, застосовуючи при цьому третє правило ст. 1 Першого протоколу. У випадках, коли відповідний захід прийнятий не у фіскальній або кримінальній сфері, ЄСПЛ застосовує кількісний критерій. В принципі в усіх випадках, коли захід впливає на право власності, але власник не позбавляється повністю своїх прав або – власне фізично – майна, кваліфікація такого заходу, як регулювання, виглядає найбільш відповідною [4, с. 101–103].

Так, третє правило ст. 1 Першого протоколу Суд застосував, зокрема у справах щодо конфіскації золотих монет Південно-Африканської республіки, заборонених до ввезення до Сполученого Королівства (рішення у справі «АГОСІ» проти Сполученого Королівства» від 24 жовтня 1986 р.), щодо конфіскації автобусу, яким перевозили нелегальних мігрантів (рішення у справі «Ільдірім проти Італії» від 10 квітня 2003 р.), щодо арешту літака, який підпадав під дію міжнародних санкцій (рішення у справі «Bosphorus Hava Yollar Turizm ve Ticaret Anonim Eirketi проти Ірландії» від 30 червня 2005 р.) та ін. [4, с. 101–102].

Деякий інший підхід, пов'язаний з вирішенням питання щодо втручання у право власності у зв'язку з провадженням кримінального розслідування, простежується в рішенні ЄСПЛ у справі «Ісмаїлов проти Росії» (справа про конфіскацію майна). Так, заявник послався на те, що органи влади незаконно конфіскували в нього гроші, які він отримав від продажу успадкованої квартири, що є порушенням ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. Злочин, у вчиненні якого заявника було визнано винним, полягав у переміщенні через митний кордон Російської Федерації незадекларованих грошових коштів у сумі 21 тис. 300 доларів США. Увезення іноземної валюти на територію Російської Федерації не було незаконним діянням згідно з чинним законодавством. Крім того, сума, яку можна було законно переказати, а в цій справі – фізично перемістити через митний кордон, не була обмежена, і ця обставина відрізняє цю справу від інших справ, у яких конфіскацію було застосовано до товарів, імпорту яких заборонявся, або до транспортних засобів, використаних для перевезення заборонених речовин чи торгівлі людьми. Гроші, які перевозив заявник, були отримані законним шляхом, ввезення такої суми на територію РФ дозволялося за умови її митного декларування. Це означає, що йому можна поставити за провинку лише те, що він не дотримав передбаченого порядку митного декларування грошей, які ввозив. Не було підстав стверджувати, що, застосовуючи конфіскацію, органи влади мали намір перешкодити подальшій незаконній діяльності Ісмаїлова: відмиванню грошей, торгівлі наркотиками, фінансуванню тероризму чи ухиленню від сплати податків. З огляду на це Суд зробив висновок: для того щоб втручання в право власності Ісмаїлова вважалось пропорційним, воно має відповідати тяжкості правопорушення, зокрема недотриманню вимоги щодо внесення відомостей до митної декларації.

У результаті розгляду зазначеної справи Суд ухвалив рішення, яким визнав порушення державою-відповідачем ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. В обґрунтованні рішення Суд погодився, що втручання в право власності Ісмаїлова у вигляді конфіскації державою грошових коштів було, по-перше, правомірним, а, по-друге, вчинялося задля досягнення загальних інтересів суспільства. У справі «Ісмаїлов проти Росії» ЄСПЛ установив порушення лише одного критерію правомірності втручання в право власності – пропорційності. Конфіскація грошових коштів саме для громадянина Ісмаїлова становила «індивідуальний і надмірний тягар» з огляду на конкретні обставини його справи. Тобто рішення ЄСПЛ ґрунтувалося тільки на виняткових обставинах конкретної ситуації заявника Ісмаїлова [5].

Таким чином, варто підсумувати, що звільнення громадянина-порушника від конфіскації безпосередніх предме-

тів правопорушення можливе лише в тому випадку, якщо конфіскація буде для конкретного порушника (або іншої особи – власника грошей) «індивідуальним і надмірним тягарем». Але таке звільнення повинне бути в судовій практиці швидше винятком, ніж правилом [6, с. 35–36].

Отже, для визначення правомірності реалізації повноважень держави щодо встановлення контролю за використанням права власності відповідно до ст. 1 Першого протоколу ЄСПЛ досліджує наступні питання: чи переслідує держава, яка встановлює контроль, законну мету забезпечення «спільних інтересів»; чи є функціонування законодавства, яке приймається державою відповідно до ст. 1 Першого протоколу, і здійснюваний за його допомогою контроль пропорційний переслідуваній меті [7, с. 264].

Перший протокол до Конвенції, а також Суд не дає визначення загального інтересу, як і суспільного інтересу. Суд посилається на відповідність до загального інтересу заходів, спрямованих на обмеження мирного володіння майном. Межа між загальним інтересом та інтересом суспільства є доволі умовною. Чітка вказівка щодо необхідності використання загального або суспільного інтересу для визначення правомірності втручання у мирне володіння майном відсутня [8, с. 135].

Якщо керуватися безпосереднім розумінням словосполучення «загальний інтерес», то ця вимога можливо охарактеризувати як більш абстрактну в розумінні тлумачення меж втручання держави у власність порівняно з позбавленням. Тому контроль і є доступнішим методом втручання у право власності як загалом, так і частково у формі користування майном особами. Контроль за користуванням майном забезпечує державі належне виконання фіскальної функції заради загального інтересу.

Водночас, «інтереси суспільства» необхідно розуміти теж доволі широко. Зокрема, рішення з прийняття законів щодо експропріації майна, як правило, ухвалюються після розгляду політичних питань, стосовно яких у суспільстві можуть існувати розбіжності. Суд, визнавши природним, що свобода розсуду, якою користується законодавчий орган у здійсненні соціальної та економічної політики, має бути широкою, поважатиме рішення такого органу у визначенні того, що відповідає інтересам суспільства лише тоді, коли таке рішення має відповідне обґрунтування [9, с. 81].

У контексті з'ясування співвідношення «загального інтересу» та «інтересів суспільства», варто зауважити, що Суд у рішенні у справі «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства» від 21 лютого 1986 р. зазначив, що навіть, якщо і існує відмінність між концепціями «інтересів суспільства» та «загальних інтересів» в ст. 1 Першого протоколу, то з точки зору обставин справи фундаментальних розбіжностей у цих термінах немає [10].

Наявність «суспільних інтересів», їх цілі та необхідний для їх забезпечення масштаб втручання (контролю) у здійснення права приватних власників, як неодноразово наголошує Суд, визначається кожною державою. Суд виходить з того, що мета зазначеного інтересу існує і він має право її досліджувати на відповідність досягнутим результатам і розумності (пропорційності) втручання в майнові права власників.

Питання пропорційності заходів контролю держави за використанням майна приватних власників неодноразово були предметом розгляду ЄСПЛ. Так, Суд розглянув декілька справ, у яких власники помешкань скаржились на контроль з боку держави за використанням їхньої власності, в яких йшлося про те, що власники квартир не могли домогтися виконання судових рішень про примусове виселення осіб, які винаймали ці помешкання. Суд ухвалив різні рішення в кожній із цих справ: у справі «Спадеа і Скаляріно проти Італії», 1995 р., Суд визнав, що заявники не змогли довести свою потребу проживати в помешканні, про яке йшлося, і яке на той час винаймали

малозабезпечені жінки похилого віку. Ці жінки звернулись до муніципальної влади з проханням надати їм інше помешкання, винаймання якого буде коштувати дешевше. У цьому випадку порушення ст. 1 Першого протоколу не було. Однак в іншій справі – «Сколло проти Італії», 1995 р. – було допущено порушення цього положення, тому що заявник документально підтвердив свою інвалідність і необхідність для нього та його сім'ї проживати у зазначеному помешканні [11, с. 85].

У справах щодо України питання наявності правомірного і пропорційного контролю за майном найчастіше порушуються при розгляді спорів, пов'язаних з пенсійним забезпеченням. Прикладом цього може бути справа «Великода проти України», у якій заявниця, маючи спеціальний статус ліквідатора 1 категорії наслідків Чорнобильської катастрофи, а також третю групу інвалідності, звернулася до ЄСПЛ та скаржилася на зниження рівня пенсійного забезпечення на підставі нових змін відповідного законодавства Так, Законом України від 14 червня 2011 р. до Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» були внесені зміни, згідно з якими Кабінет Міністрів України набув можливість виплачувати пенсії, виходячи з наявного фінансового ресурсу бюджету Пенсійного фонду України на 2011 рік. Зазначене право Уряду було підтверджено відповідним рішенням Конституційного Суду України, в якому зазначалося, що розміри соціальних виплат залежать від соціально-економічних можливостей держави, проте мають забезпечувати конституційне право кожного на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, гарантоване статтею 48 Конституції України. Одним з визначальних елементів у регулюванні суспільних відносин у соціальній сфері є додержання принципу пропорційності між соціальним захистом громадян та фінансовими можливостями держави, а також гарантування права кожного на достатній життєвий рівень. Отже, зміна механізму нарахування певних видів соціальних виплат та допомоги є конституційно допустимою до тих меж, за якими ставиться під сумнів сама сутність змісту права на соціальний захист.

У цій справі національні суди розглянули скаргу заявниці щодо зменшення розміру її пенсії та дійшли висновку, що сума пенсійних виплат була зменшена після внесення змін до відповідних законодавчих актів. Щодо частин скарг заявниці стосовно невиконання рішення суду від 19 січня 2010 року після внесення у 2011 р. змін до законодавства, Суд констатує, що подальша дія вищезазначеного судового рішення закінчилася, коли у законодавство, яке регулювало пенсійні виплати заявниці, було внесено зміни. Відповідно, обов'язок Уряду забезпечити виконання рішення закінчився щонайпізніше 1 листопада 2011 р., коли змінене законодавство було застосовано до пенсії заявниці. Протягом зазначеного періоду заявниця отримувала пенсію згідно з рішенням суду від 19 січня 2010 р., і таким чином для скарги немає підстав.

Суд дійшов висновку, що зменшення пенсії заявниці очевидно було обумовлено міркуваннями економічної політики та фінансових труднощів, з якими зіткнулася держава. За відсутності будь-яких доказів щодо протилежного та визнаючи, що держава-відповідач має широке поле свободи розсуду щодо досягнення балансу між правами, що є предметом спору, та економічною політикою, Суд не вважає, що таке зменшення було непропорційним переслідуваній легітимній меті або що воно поклало надмірний тягар на заявницю. Суд вважає, що заява має бути визнана неприйнятною як явно необґрунтована відповідно до підпункту «а» п. 3 та п. 4 ст. 35 Конвенції» [12].

Варто звернути увагу на те, що в практиці ЄСПЛ мали місце випадки, коли щодо одного і того ж майна встановлювалися одночасно незаконний контроль та позбавлення його.

Так, у справі «Серявін та інші проти України» заявники, посилаючись на ст. 1 Першого протоколу, скаржи-

лися, що місцеві органи влади, уклавши без їхньої згоди інвестиційний контракт на реконструкцію горища і створення мансардного поверху, незаконно втрутилися в їхнє право володіти горищем будинку, а також на незаконне позбавлення їх часток на горище в результаті винесення районною радою одноособово рішення про їх передачу інвесторам. На підтвердження своїх доводів, окрім іншого, заявники надали кілька рішень, ухвалених національними судами в інших справах, які не пов'язані з цією справою та якими суди визнали незаконними аналогічні одноособові дії органів влади щодо реконструкції допоміжних приміщень у багатоквартирних будинках без згоди власників квартир.

Внаслідок розгляду зазначеної заяви Суд постановив, що мало місце порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції відносно укладення органом влади інвестиційного контракту на проведення реконструкції горища без згоди заявників (тобто мав місце неправомірний контроль над майном), а також порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції в результаті позбавлення заявників горища [13].

У контексті ст. 1 Першого протоколу постають також питання про оподаткування. Суду доводилося визнавати, що оподаткування є прерогативою держави і має публічно-правовий характер. В той же час стягнення податків та суміжні відносини є втручанням у право на мирне володіння майном. При цьому Суд визнає за державами приймати будь-які фіскальні закони, які вони вважають за доцільне, якщо вжиті заходи не дорівнюють неправомірній конфіскації. При визначенні того, чи виконується зазначена вимога, Суд визнає, що держави при формуванні й реалізації податкової політики мають широкі межі розсуду, і що Суд поважатиме оцінку законодавця в таких питаннях, за винятком, коли вона позбавлена будь якого розумного підґрунтя [14].

Отже, держави володіють дискреційними повноваженнями щодо встановлення контролю за використанням власності, шляхом прийняття законів, які, зокрема надають права фінансовим установам визначати суми, що підлягають оподаткуванню, про які заявляє платник. Можливість обкладати податками майно, яке фактично знаходиться у володінні дебітора, а номінально є власністю третьої особи, застосовується для посилення позицій кредитора у процесі її здійснення, відповідає ст. 1 Першого протоколу до Конвенції [15]. Контроль за використанням власності може набувати форму регулювання орендних відносин, регулювання зовнішньоекономічної діяльності тощо.

В ході дослідження питання правомірності контролю за використанням права власності заслуговує на увагу рішення ЄСПЛ у справі «Щокін проти України» від 10 жовтня 2010 р. Заявник стверджував, зокрема, що його майнові права були порушені в результаті незаконного накладання на нього органами державної влади додаткових зобов'язань зі сплати прибуткового податку. Незважаючи на те, що державні органи наділяються широкими межами розсуду при встановленні податків, Суд дійшов до висновку про факт порушення ст. 1 Першого протоколу.

Так, на думку Суду, відсутність в національному законодавстві необхідної чіткості та точності, які передбачали можливість різного тлумачення такого важливого фінан-

сового питання, порушує вимогу «якості закону», передбачену Конвенцією, та не забезпечує адекватний захист від свавільного втручання публічних органів державної влади у майнові права заявника». Крім того, у зв'язку з неоднозначністю тлумачення прав та обов'язків платників податків національні органи «віддали перевагу найменш сприятливому для заявника тлумаченню національного законодавства, що призвело до накладення на заявника додаткових зобов'язань зі сплати прибуткового податку» [16].

Водночас в окремих випадках, незважаючи на те, що справа стосувалася податкової сфери, Суд застосовував до втручання, яке оскаржував заявник, перше правило ст. 1 Першого протоколу. Так, у справі «Інтерсплав» проти України» йшлося про відмови податкових органів надавати згоду на повернення ПДВ за продукцію, яка відправлялася на експорт, що, на думку заявника, становило втручання у мирне володіння його майном і таке втручання було непропорційним та призвело до значних втрат у господарській діяльності заявника. Заявник успішно оскаржував систематичні відмови до суду, однак відшкодування ПДВ заявникові систематично затримувалося. Такі затримки були спричинені ситуацією, в якій державні органи, не заперечуючи суми відшкодування ПДВ на користь заявника не надавали підтвердження цих сум. За таких обставин Суд визнав порушення першої норми ст. 1 Першого протоколу [17].

Отже, право власності не може бути обмеженим для досягнення будь-яких цілей, крім суспільних (загальних) інтересів. Водночас положення ст. 1 Першого протоколу, а також практика ЄСПЛ надає державам широку свободу щодо визначення того, що є суспільним (загальним) інтересом, і, як правило, вистачає того, що держава буде обґрунтовувати втручання у право власності наявністю позитивного економічного ефекту. Це пояснюється міжнародним характером Суду та Конвенції, які не ставлять за мету створити єдиний режим регулювання власності в державах-учасниках та не вимагають від держав проводити однаково соціально-економічну політику [4, с. 107].

Висновки. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та Протоколи до неї, мають певні особливості застосування. Їх норми є дещо абстрактними та містять значну кількість оціночних понять. З'ясування змісту норм Конвенції, Першого протоколу, а також їх практична реалізація відбуваються через тлумачення, яке дає в своїх рішеннях Європейський суд з прав людини.

Український законодавець, визнавши положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Протоколів до неї, а також практику ЄСПЛ джерелом права, у разі виникнення спорів щодо необґрунтованого обмеження державними органами права власності фізичних чи юридичних осіб вимагає від вітчизняних судів застосування ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. З огляду на зазначене, важливим видається належне розуміння критеріїв, які потребують оцінки з метою з'ясування питання щодо правомірності обмеження права власності та контролю за її використанням, а також виправдане, належне застосування національними судами практики ЄСПЛ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бурденюк С. Гарантії захисту права власності відповідно до ст. 1 Першого протоколу Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 19–23.
2. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17 липня 1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535.
3. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів. Київ, 2015. 208 с.
4. Застосування Європейської Конвенції з прав людини при розгляді в судах господарських справ : Посібник для суддів / І. Ліщина, Т. Фулей, Х. Хембах. Київ : Істина, 2011. 208 с.
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ісмаїлов проти Росії» від 06.11.2008 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO6119>.

6. Романюк Я.М., Майстренко Л.А. Особливості застосування конфіскації грошових коштів як адміністративного стягнення за порушення митних правил «зеленого коридору». *Вісник Верховного Суду України*. 2014. № 11 (171). С. 26–38.
7. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум / О.В. Сердюк, Ю.В. Щокін, І.В. Яковюк та ін. ; за заг. ред. О.В. Сердюка, І.В. Яковюка. Харків : Право, 2017. 374 с.
8. Новіков Д.В. Межі втручання держави у здійснення права власності у практиці Європейського суду з прав людини. *Право і громадянське суспільство*. 2015. № 3. С. 132–136.
9. Іваницький А.М. Правомірне втручання у право власності юридичних осіб в практиці Європейського суду з прав людини. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 79–82.
10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства» від 21.02.1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_180.
11. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». Київ : ВАІТЕ, 2017. 234 с.
12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Велікода проти України» від 03.06.2014 р. URL: old.minjust.gov.ua/file/41511.docx.
13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Серявін та інші проти України» від 10.02.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_672.
14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Національного та регіонального будівельного товариства», «Товариство постійної забудови Лідса» та «Йоркширське будівельне товариство» проти Сполученого Королівства» від 23.10.1997 р. URL: <https://taxlink.ua/ua/court/sprava-nacionalne-ta-regionalne-bydivelne-tovarisstvo-tovarisstvo-postijnoi-zabydovi-lidsa-i-jorkshirske-bydivelne-tovarisstvo-proti-spolychenogo-korolivstva>.
15. Практика Європейського суду з прав людини : навчальний посібник / Т.І. Дудаш.. Київ : Алерта, 2014. 488 с.
16. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Щокін проти України» від 10.04.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858.
17. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Інтерсплав проти України» від 09.01.2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_194.